

część

I.

Zagadnienia ogólne

Zasady odpowiedzialności karnej. Przestępstwo [art. 1–12 KK]

Zasady odpowiedzialności karnej wyznaczają ogólne reguły odpowiedzialności za popełnione przestępstwo. Tworzą szkielet prawa karnego i dlatego mają zastosowanie zarówno praktyczne, jak i teoretyczne.

Zasady odpowiedzialności karnej

Na podstawie przepisów zawartych w KK wyróżnia się szereg zasad odnoszących się do odpowiedzialności karnej. Zasady te adresowane są bądź to do organów stosujących prawo (sądów; np. zasada odpowiedzialności indywidualnej), bądź są zarazem postulatami do ustawodawcy (np. zasada *nullum crimen sine lege certa*).

ZASADA	KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA
Zasada odpowiedzialności karnej za czyn [art. 1 § 1 KK]	karane mogą być jedynie czyny człowieka; odpowiedzialnością karną nie są objęte odruchy bezwarunkowe, myśli, zamiary czy poglądy
Zasada winy (<i>nullum crimen sine culpa</i>) [art. 1 § 3 KK]	osoba może ponieść odpowiedzialność karną jedynie wtedy, gdy można jej postawić zarzut, iż w konkretnej sytuacji nie zachowała się zgodnie z prawem (nakazem lub zakazem określonego zachowania)

Zasada odpowiedzialności indywidualnej [art. 20 KK]	sprawca odpowiada wyłącznie za swoje czyny; nikt nie może ponosić odpowiedzialności za czyny innych osób
Zasada odpowiedzialności osobistej	karę powinien ponieść wyłącznie sprawca; nie można wykonać kary wymierzonej innej osobie
Zasada humanitaryzmu [art. 3 KK]	wymagania stawiane człowiekowi nie powinny przerastać jego możliwości; kary i środki karne nie powinny być brutalne, okrutne, poniżające czy ośmieszające, lecz powinny być dolegliwe proporcjonalnie do popełnionego przestępstwa oraz wykonywane z poszanowaniem godności człowieka
Zasada określoności przestępstwa (<i>nullum crimen sine lege</i>) [art. 1 § 1 KK]	odpowiedzialności podlega tylko ten, kto dopuścił się czynu zabronionego przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia
Zasada określoności przestępstwa w prawie pisanym (<i>nullum crimen sine lege scripta</i>)	odpowiedzialność może wynikać jedynie z prawa prawidłowo ustanowionego (z ustawy)
Zakaz wstecznego działania ustawy (<i>nullum crimen sine lege praevia</i>) [art. 4 § 1 KK]	zakaz wstecznego działania ustawy, o ile pogorszyłoby to sytuację sprawcy
Zakaz analogii (<i>nullum crimen sine lege stricta</i>)	zakaz stosowania analogii i wykładni rozszerzającej na niekorzyść sprawcy
Nie ma przestępstwa bez pewnego, zrozumiałego prawa (<i>nullum crimen sine lege certa</i>)	podstawy odpowiedzialności karnej muszą być jasno określone i zrozumiałe dla przeciętnego człowieka
Zasada karania przestępstw (<i>nullum crimen sine poena</i>)	każde przestępstwo powinno zostać ukarane
Zasada określoności kary (<i>nulla poena sine lege</i>)	kara za przestępstwo musi być określona w ustawie

II. Definicja przestępstwa

Kodeks karny nie definiuje wprost pojęcia przestępstwa. Definicję konstryuuje się na podstawie art. 1 KK, który stanowi:

§ 1. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto popełnia czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia.

§ 2. Nie stanowi przestępstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma.

§ 3. Nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu. **[art. 1 KK]**

Przestępstwem jest zatem czyn:

- zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia;
- bezprawny;
- zawiniony;
- karygodny, tj. społecznie szkodliwy w stopniu większym niż znikomy.

Czynem jest zarówno działanie, jak i zaniechanie człowieka. Czynem nie są natomiast odruchy bezwarunkowe, myśli, zamiary czy poglądy.

Czyn jest **karalny**, jeżeli jest zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia oraz nie zachodzi okoliczność wyłączająca karalność czynu (np. przedawnienie).

Bezprawny czyn to taki, który jest sprzeczny z prawem oraz nie został popełniony w ramach kontratypu (okoliczności wyłączającej bezprawność).

Zawinienie to możliwość postawienia dojrzałemu i poczytalnemu sprawcy zarzutu, iż w konkretnej sytuacji nie zachował się zgodnie z prawem (nakazem lub zakazem określonego zachowania).

Stopień **społecznej szkodliwości** czynu sąd ocenia każdorazowo, uwzględniając wytyczne zawarte w art. 115 § 2 KK, tj.:

- rodzaj i charakter naruszonego dobra;
- rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody;
- sposób i okoliczności popełnienia czynu;
- wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków;
- zamiar, motywacja sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia.

Aby czyn można było uznać za przestępstwo, jego społeczna szkodliwość musi być większa niż znikoma, tzn. czyn musi zostać uznany za **karygodny**. [art. 115 § 2 KK]

UWAGA! *Ten sam czyn może stanowić tylko jedno przestępstwo.* [art. 11 § 1 KK]

Jeżeli czyn wyczerpuje znamiona określone w dwóch albo więcej przepisach ustawy karnej (**właściwy zbieg przepisów**), sąd skazuje za jedno przestępstwo na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów. Sąd wymierza wówczas:

- karę na podstawie przepisu przewidującego karę najsurowszą;
- środki karne na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów. [art. 11 § 2 i 3 KK]

W celu uzyskania kredytu Mirosław W. posłużył się w banku sfałszowanym wcześniej dokumentem obrazujący wysokość jego zarobków. Czyn Mirosława W. wyczerpuje znamiona przestępstw opisanych w art. 286 § 1 KK (oszustwo) oraz art. 270 § 1 KK (fałszerstwo). Sąd skaże Mirosława W. za przestępstwo z art. 286 § 1 KK w zw. z art. 270 § 1 KK w zw. z art. 11 § 2 KK oraz wymierzy mu karę na podstawie art. 286 § 1 KK, albowiem przepis ten przewiduje surowszą karę.

Za czyn ciągły uznaje się dwa lub więcej zachowań, jeżeli łącznie spełniają następujące warunki:

- zostały podjęte w krótkich odstępach czasu;
- zostały podjęte w wykonaniu z góry powziętego zamiaru.

Katarzyna J. postanowiła ukraść 3000 zł (zamiarem objęła kradzież kwoty 3000 zł). Pracując w sklepie, codziennie zabierała z kasy po 1000 zł.

Jeżeli przedmiotem zamachu jest dobro osobiste, dodatkowym wymogiem dla przyjęcia konstrukcji czynu ciągłego jest tożsamość pokrzywdzonego. [art. 12 § 1 KK]

Katalog otwarty dóbr osobistych zawarto w art. 23 KC. **Dobrami osobistymi** są w szczególności: zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska.

Jadwiga P. codziennie przez okres tygodnia znieważała Lucynę W.

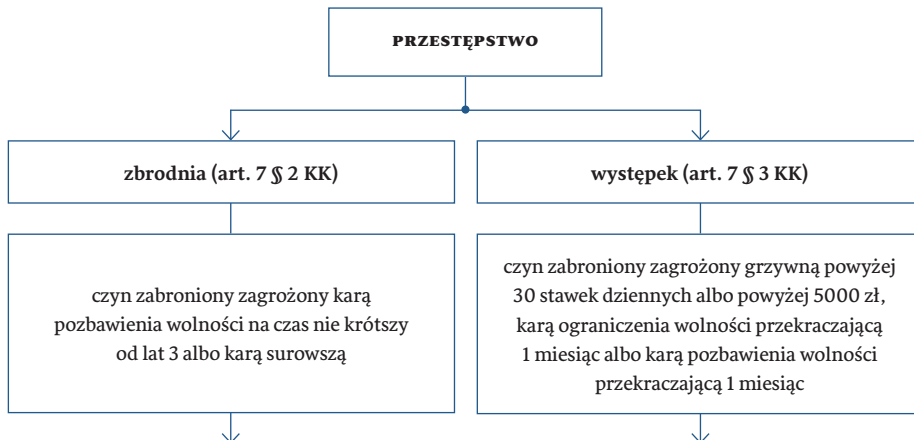
Zgodnie z konstrukcją tzw. czynów przepołowionych zachowanie sprawcy czynu może zostać zakwalifikowane albo jako przestępstwo albo jako wykroczenie. Granicę pomiędzy wykroczeniem a przestępstwem wyznacza wartość mienia stanowiącego przedmiot czynu. Wartością graniczną jest kwota 800 zł.

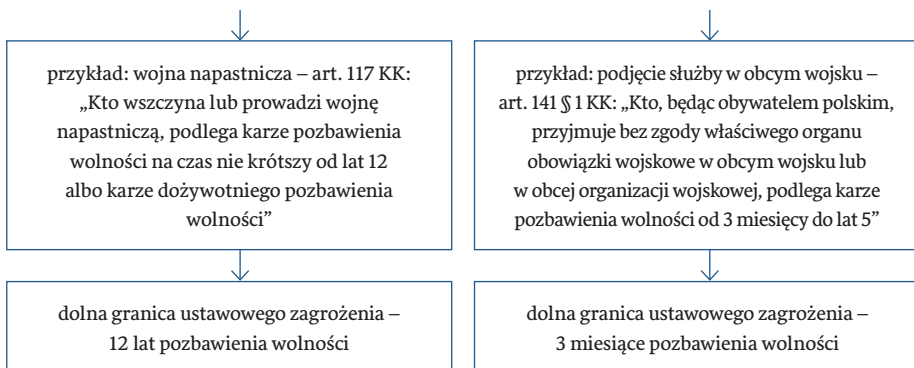
Inaczej została ukształtowana odpowiedzialność osoby, która popełniła w krótkich odstępach czasu, przy wykorzystaniu tej samej albo takiej samej sposobności lub w podobny sposób popełnia dwa lub więcej umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu. Jeżeli łączna wartość mienia uzasadnia odpowiedzialność za przestępstwo, to sprawca, który w krótkich odstępach czasu, przy wykorzystaniu tej samej albo takiej samej sposobności lub w podobny sposób popełnił dwa lub więcej umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu odpowiada jak za jeden czyn zabroniony wyczerpujący znamiona przestępstwa. [art. 12 § 2 KK]

Łukasz R. czterokrotnie ukradł w podobny sposób w osiedlowym sklepie drobny sprzęt AGD. Łukasz dokonywał kradzieży mniej więcej co 4 dni oraz każdorazowo dbał, aby wartość kradzionej rzeczy ruchomej nie przekraczała kwoty pozwalającej zakwalifikować jego czyn jako przestępstwo. Właściciel sklepu po dokładnym obejrzeniu nagrań monitoringu sklepu ujawnił, że Łukasz R. ukradł kolejno: suszarkę do włosów o wartości 280 zł, zestaw barmański o wartości 300 zł, komplet sitek o wartości 120 zł oraz żelazko o wartości 499 zł. Łukasz R., na podstawie art. 12 § 2 KK odpowie jak za jeden czyn zabroniony wyczerpujący znamiona przestępstwa.

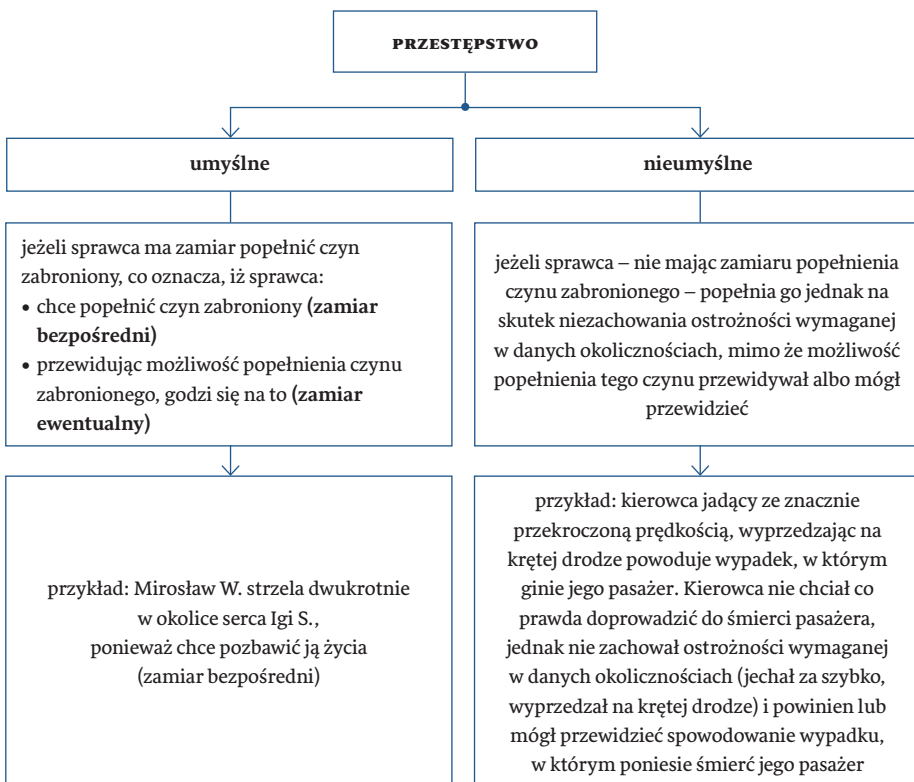
III. Podział przestępstw

Ze względu na ciężar gatunkowy przestępstwa dzielą się na zbrodnie i występki. [art. 7 § 1 KK]

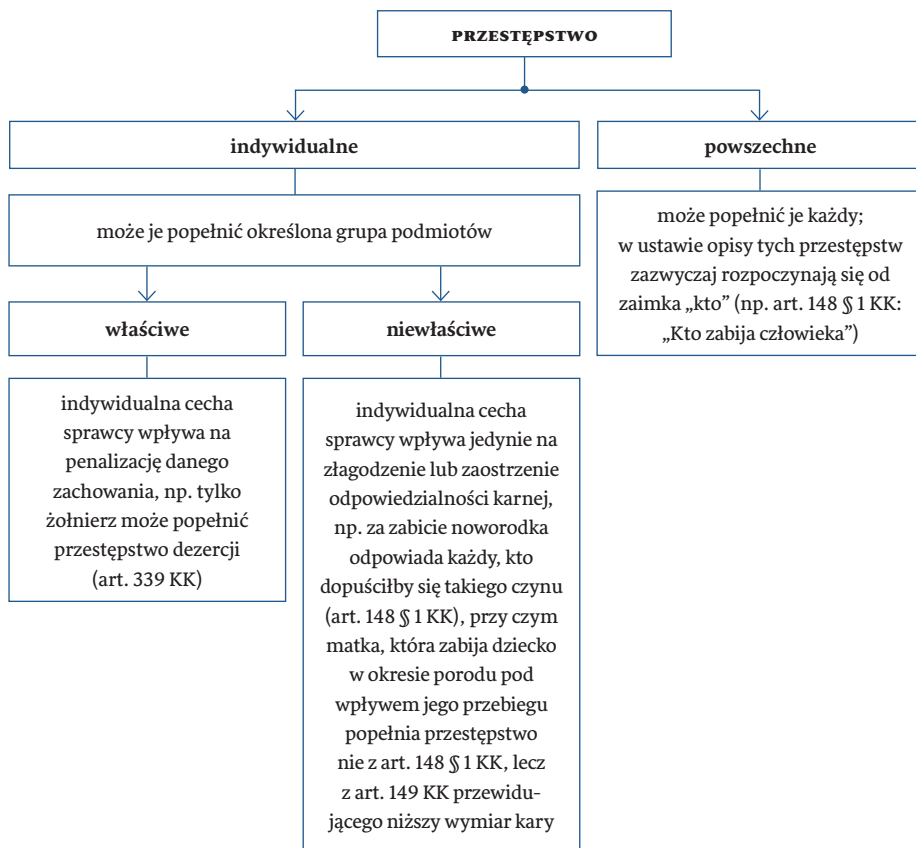

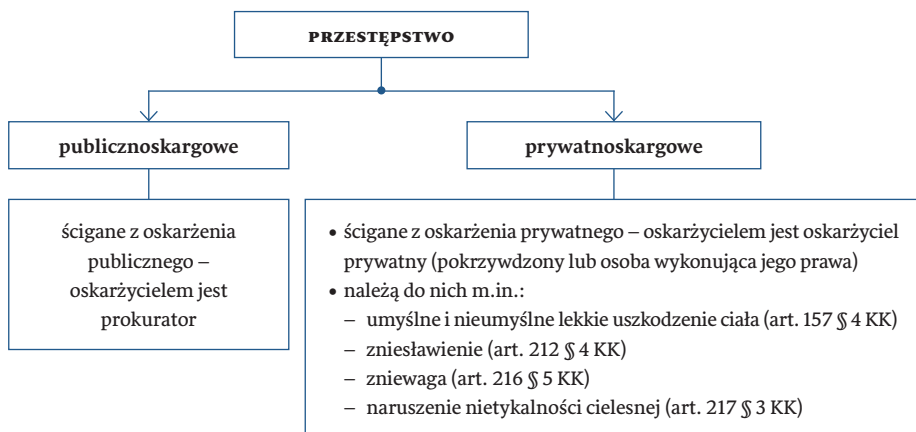
Ze względu na formę winy przestępstwa dzielą się na umyślne i nieumyślne.
[art. 9 KK]

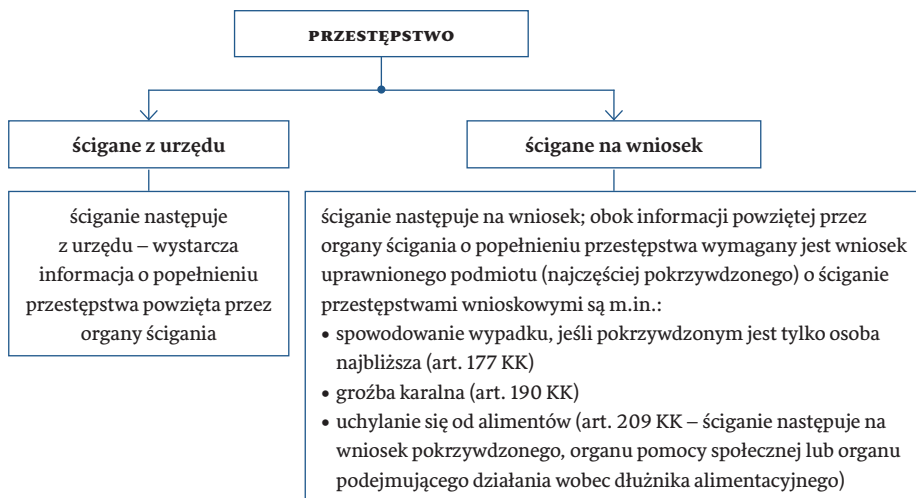
Ze względu na podmiot przestępstwa dzieli się na indywidualne i powszechne.

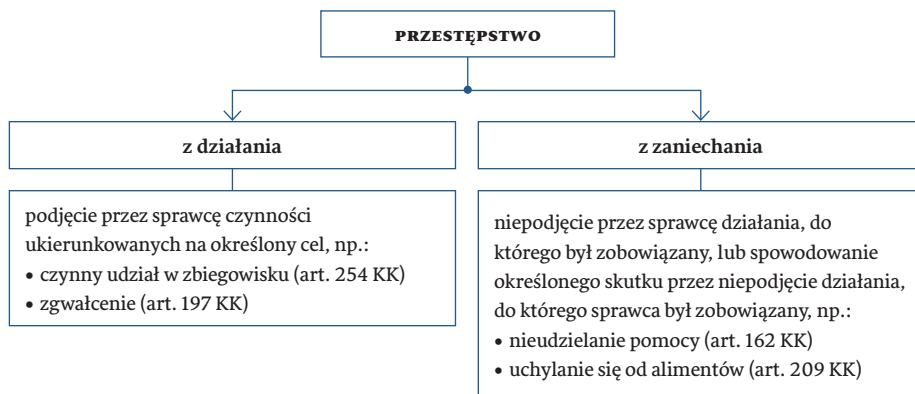
Ze względu na formę oskarżenia przestępstwa dzielą się na publicznoskargowe i prywatnoskargowe.

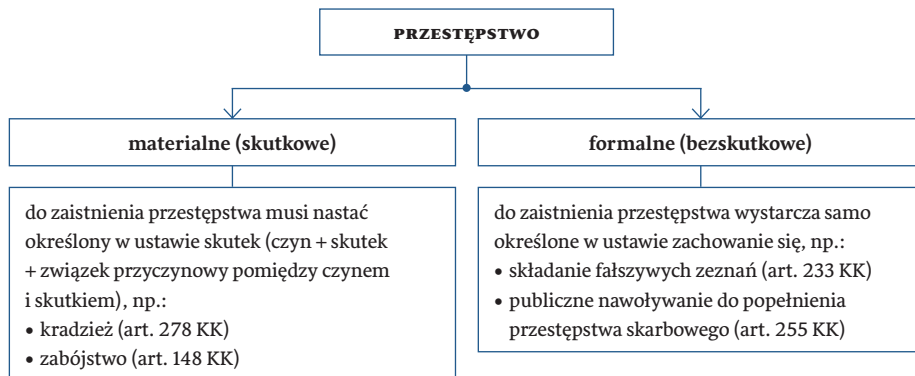
Ze względu na tryb ścigania przestępstwa dzielą się na ścigane z urzędu oraz na wniosek.

Ze względu na formę czynu przestępstwa dzielą się na przestępstwa z działania i zaniechania.

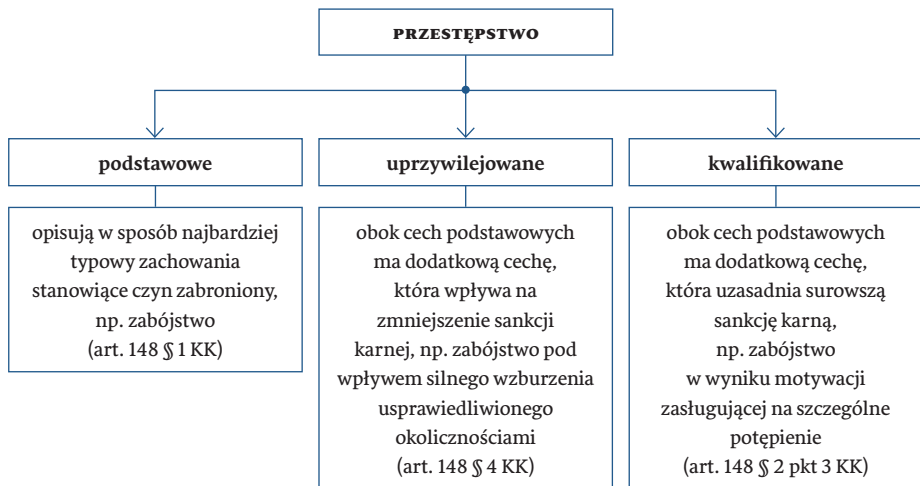
Ze względu na skutek przestępstwa dzielą się na materialne i formalne.

UWAGA! Odpowiedzialności karnej za przestępstwo skutkowe popełnione przez zaniechanie podlega tylko ten, na kim ciążył prawny, szczególny obowiązek zapobiegnięcia skutkowi. [art. 2 KK]

Prokurator postawił zarzut Jadwidze M., prezesowi spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, że w latach 2020–2023 poprzez nie dopełnienie ciężących na niej obowiązków wynikających z zarządu spółką (obowiązku zapewnienia dbałości o uchronienie mienia spółki przed uszczerbkiem), wyrządziła spółce znaczną szkodę majątkową, albowiem poprzez brak działań zmierzających do zapobieżenia nieprawidłowościom doprowadziła do niedoboru w kasie. Zarzut obejmuje popełnione przez zaniechanie przestępstwo skutkowe z art. 296 § 1 KK. Na prezesie spółki ciąży obowiązek dbałości o interesy spółki – obowiązek ten wynika z przepisów Kodeksu spółek handlowych.

Ze względu na typ przestępstwa dzielą się na podstawowe, uprzywilejowane i kwalifikowane.

Struktura przestępstwa

Wyróżnia się cztery podstawowe elementy przestępstwa:

- podmiot przestępstwa;
- stronę przedmiotową;
- stronę podmiotową;
- przedmiot przestępstwa.

Podmiotem przestępstwa może być tylko osoba fizyczna, która w chwili popełnienia czynu miała ukończone 17 lat oraz – w niektórych przypadkach – nieletni po ukończeniu 15 lat.

Do **strony przedmiotowej** zalicza się:

- zachowanie się podmiotu, np.: „kradnie”, „zabija”, „uszkadza”, „wdziera się”;
- skutek czynu (przy przestępstwach materialnych), np.: „śmierć”, „uszczerbek na zdrowiu”;
- czas i miejsce czynu;
- sytuację, w jakiej czyn popełniono, np. „będąc pozbawionym wolności”;
- sposób popełnienia czynu, np.: „groźbą bezprawną”, „przemocą”, „podstępem”;
- przedmiot wykonawczy czynu – przedmiot oddziaływania sprawcy, tj. przedmiot, na którym dokonywane jest przestępstwo, np. przy przestępstwie bezprawnego pozbawienia wolności przedmiotem wykonawczym jest człowiek, przy fałszerstwie dokumentu – dokument, a przy zniszczeniu mienia – mienie.

Strona podmiotowa wyraża stosunek sprawcy do czynu i opisuje zjawiska w sferze psychiki sprawcy zachodzące w stosunku do czynu (strony przedmiotowej). Do strony podmiotowej czynu zabronionego należą wina, a także jej odmiany.

